

◆ ST. OLAV ◆

Nr. 51—52

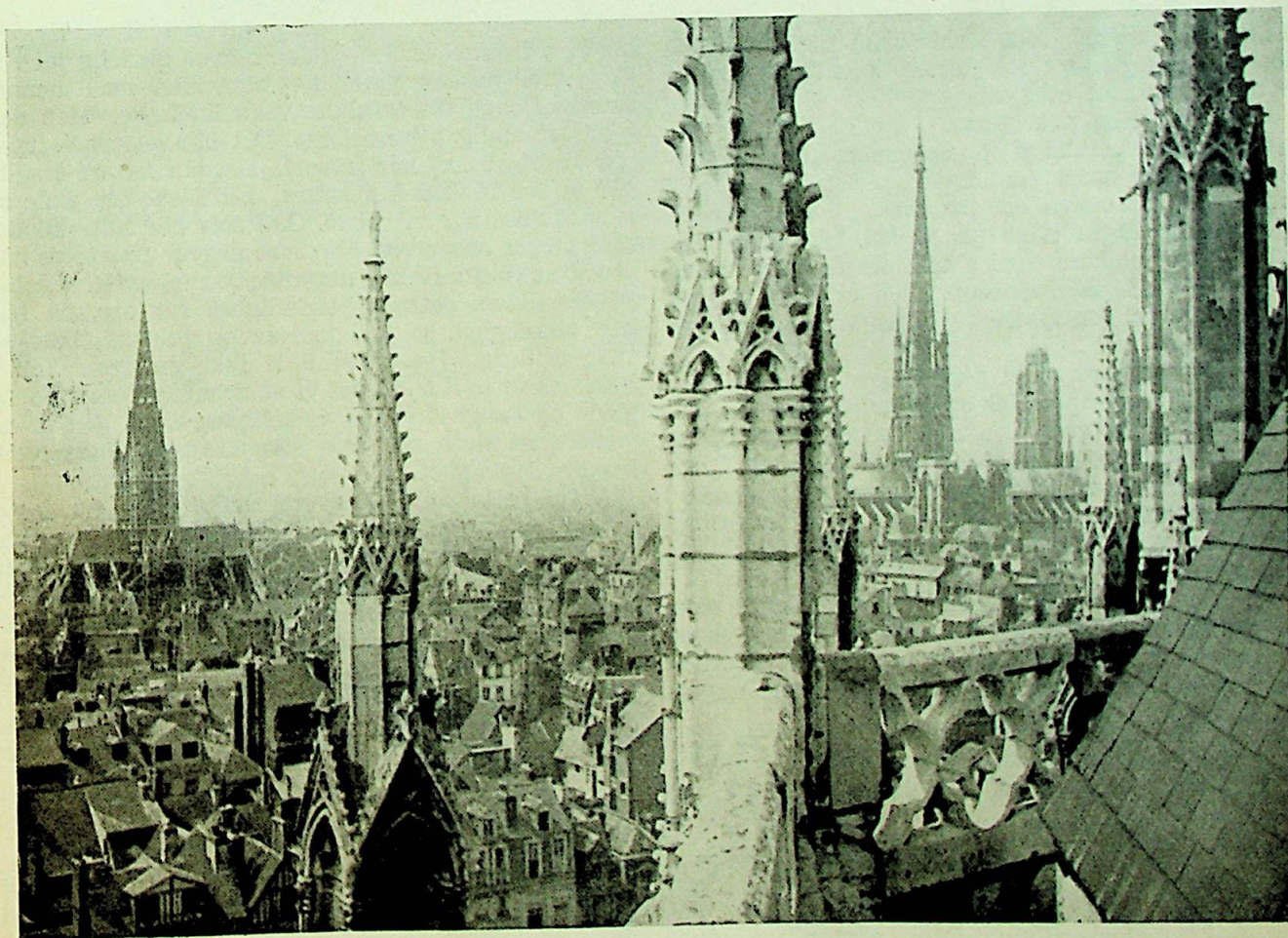
Oslo, 19. desember 1944

56. årg.

«St. Olav utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Oppsigelser må være eksp. i hende seinest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olav»s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 47156. — «St. Olav»s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5 I, er åpen hver dag kl. 10—3. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHold: Kimer I Klokker — — — Julens drøm og virkelighet. — Dersom du ikke blir som barn igjen. — — — Fred på jord. — Smilet. — Litt om julegaveskikken. — Julens blomster. — I mørke. — Julesnø. — Norge og gotikken. — Katedral og symbol. — Det gamle testamente og dyra. — Opprinnelsen til juletreet. — Avskårne grener. — Msgr. dr. Karl Otto Kjelstrup 70 år. — Sigrid Øde 70 år. — Søster Margrethe Marie 70 år. — † Pastor Theodor Burkard. — Bokanmeldelse.

Kimer I Klokker - - -



(Foto: Dr. Carl Ludvig Godske.)

Julens drøm og virkelighet.

Av pater Finn Dominique Thorn. O. P.

Jul, det er snø og klokkeklang fra bygdens kirke. Jul, det er juletre og julelys og julebord med alle slags god mat. Jul, det er barna som går rundt jule-treet og synger «Å, jul med din glede og jublende fryd». Julen er også en poetisk og stemningsfull be-retning om barnet som ble født i en krybbe i Betle-hem, mens englene sang: «Fred på jorden!»

Dette er julens drøm.

Julens virkelighet tar seg annerledes ut.

Der var ikke noen poetisk julestemning over den første jule natt. Den første jul er ganske enkelt be-retningen om en fattig og husvill familie som måtte ta sin tilflukt til et mørkt og kaldt uthus. Og engle-nes sang om «Fred på jorden» betydde ikke en fred uten kamp og strid. Den fred de forkynte skulde kjøpes med Gud-menneskets lidelse og død.

Der er heller ikke noen julestemning over julen 1944.

Snøen faller stille og brer sitt hvite teppe over by og land. Men den farges snart blodig rød. Og menneskene fryser. Mat finnes ikke på julebordet, ikke julelys, og knapt nok juletre. I de fleste heimer er det sorgen som er gjest.

Dette er julens virkelighet.

Og dog kan vi ikke gi opp drømmen, drømmen om noe lysere og bedre enn hverdagens triste og grå virkelighet, drømmen om paradiset som vi går til gjennom de fagre riker på jorden. Er det bare drøm? Er det bare ironi å tale om de fagre riker på jorden? Er ikke nettopp julen et bevis for at den eksisterer, den lysere og bedre virkelighet som vi drømmer om?

Jo, den eksisterer. Det gjelder bare at vi ser den.

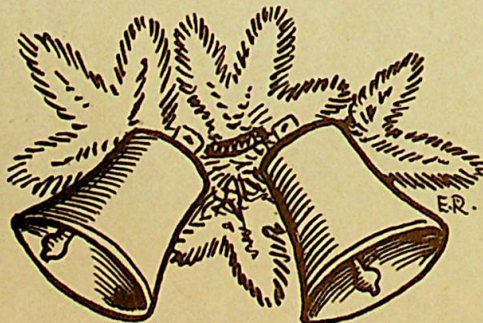
Virkeligheten er prosaisk og full av sorg og smerte. Men hvem har sagt at den triste virkelighet som vi kan se og føle og ta på er hele virkeligheten? Er det tilfelle, da er alt håpløst. Men virkeligheten skjuler en annen virkelighet. Og denne virkelig-het fyller oss med håp og glede og mot. Virkeligheten bak virkeligheten er en kjær lighet som li-der. Gud er kjær lighet, men en kjær lighet som lider med menneskenes lidelser, som sørger med men-neskenes sorg. Gud er kjær lighet, men en kjær lighet som deler menneskenes kulde og sult og nød og

fattigdom. Det er dette som er julens virkelighet: Gud som kommer til jorden for å ta på seg men-neskenes lidelser og dele deres kår. Derfor måtte Gud-menneskets første natt her på jorden være en natt i mørke og kulde og fattigdom. Og derfor måtte den menneskevordne kjær lighets liv her på jorden være et liv i arbeid og slit og sorg og lidelse fra vug-gen til graven. Han, all virkelighets evige urgrunn, har levd en fattig arbeidsmanns liv inntil sitt tredvte år. Bare i tre korte år åpenbarte Han sin guddoms-makt og herlighet ved å gå rundt og gjøre godt mot ulykkelige og lidende mennesker. For denne gjerning ble Han lønnet med korsfestelse.

Dette er sannheten, dette er virkeligheten. Dette er juleevangeliets prosaiske innhold. Den som ikke forstår dette, forstår intet av livet. Den som ikke tror på den lidende kjær lighet som tilværelsens ur-grunn, fatter intet av virkeligheten.

Julen blir ikke en gledelig jul ved at vi flykter inn i en drømmeverden. Julen blir en gledelig jul ved at vi tror på den kjær lighet som lider med menne-skene. Denne tro tar ikke vekk lidelsene. Men den gjør det mulig å bære dem. Det blir lettere å fryse når vi vet at Gud har frosset. Det blir lettere å sulte når vi vet at Gud har sultet. Lidelsene blir ikke så meningsløse når vi vet at Gud selv har lidt. Blodet som farger snøen rød blir ikke utgydt forgjeves når vi vet at Gud selv har utgydt sitt blod av kjær lighet til oss. Hvis dette er virkelighet for oss, da blir den virkelighet som vi kan ta og føle på, ikke så tung å bære. Da behøver vi ikke en drøm for å holde den ut. For da vet vi at drømmen om fred og glede og salighet er en virkelighet. Men den er en virkelighet bare for dem som tror på Guds med-lidende kjær lighet.

Dette betyr at vi ikke må skille julen fra lang-fredag. Uten langfredag blir julen lett bare en vak-ker drøm. Men i lyset fra langfredag blir julen drømmen som blir til virkelighet ved at Gud blir menneske. Det er bare ved at vi lar korset på Gol-gata kaste sin skygge over krybben i Betlehem at julen blir en gledelig jul, en jul med jublende fryd, fordi en Frelser er oss født.



Dersom du ikke blir som barn igjen — —

I en liten by satt en ensom mann og skulde feire jul. Det var ikke gode venner han manglet, i og for seg var han ikke ensom, men julen vilde han for en del i hvert fall feire på sin egen måte, alene med sine minner og sine tanker. Og det ble en jul han lenge vil huske.

Det var midnatt. Den unge mannen hadde vært hos venner og hatt jul slik som folk flest. No skulde han begynne sin egen fest på det tidspunkt da han nesten så langt tilbake han kunde erindre, hadde vandret til midnattsmesse med sin mor og sine brødre, på det tidspunkt da vi best både forstår og føler julens evige aktualitet.

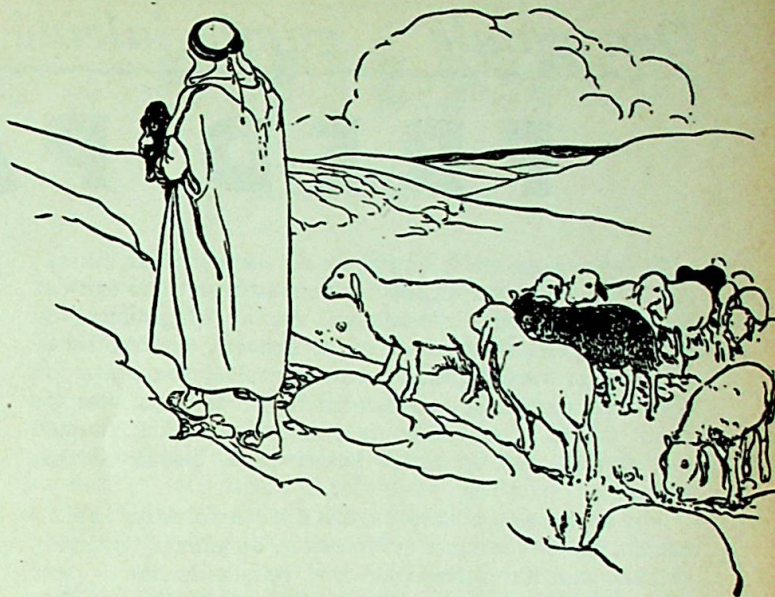
Hybelen var pyntet og stelt. En juleklokke hang under lampen slik som den hadde gjort det heime. På bordet stod en granbusk og der var tente lys. Under treet lå alt klart, messeboken og brevene fra venner og kjente, fra nær og fjern. Også det materielle var det sørget ekstra for. En skål med kaker og et glass likør stod rede, for omtrent slik hadde det vært heime, når familien kom fra midnattsmessen.

Og no var klokken tolv. Stillheten senket seg over byen og over huset. Men gjennom stillheten hørte den unge mannen likesom en fjern klokkeringing og et orgelbrus som ble sterkere og sterkere. Hans hybel forsvant, den var en kirke i strålende lysglans og oppfylt av nattens hellighet. Og den unge mannen knelte ned og leste sin messe, han leste den halvhøgt, og ordene grep ham og førte ham til krybben. — Og han følte at alle dem han holdt av og som var gått bort, var nær ham i denne stund; han hørte deres pust og ante deres nærvær rett bak seg i det lille værelset. Og helt tydelig så han for seg noen brune øyne, de øynene som hadde boret seg inn i hans egne før han selv kunde feste dem på noe bestemt, og lagt vegen klar for ham — —.

I dette selskapet, langt fra krig og uro, hørte han englenes jubelsang på Betlehems mark, og han så julens glade budskap i nytt lys.

*

«Ære være Gud i det høge og på jorden fred for mennesker som har en god vilje.» — Slik lyder engelens hilsen til den lidende menneskehet, som er bøyet under sorg og bekymring og som fristes til å reise seg i tross mot sin skaper. Er det ikke som et paradoks, og må



ikke det paradoksale være særlig framtreddende for oss som opplever alle redsler? Er der noe vi ønsker mer enn fred? Skulde ikke mange gjerne ofre sin salighet for å kunne leve i fred?

Ofre vår salighet! Er det ikke det vi gjør? — Vi har kanskje god vilje når det gjelder våre egne jordiske anliggender. Men hvordan er det med vår vilje til å elske og tjene Gud? — Det er den første betingelsen og det første grunnlaget for å skape fred på denne jord. Søk først Guds rike! — — I himmelen og på jorden, i krybben, i nattverdsalen og på korset vil du finne ham som er vår Gud.

— — Vårherre har levet på jorden. Han er kommet til verden i en liten by i Nasareth. — Vi kan gå med på at Vårherre har vært en profet og en forkynner, at han som en av oldtidens vise, ja som den viseste og beste av dem alle, i liv og lære har fortalt menneskene hvordan de burde leve for å gå inn i himmerikets rike. — Men et lite barn som er vår Gud! Et barn som tilsynelatende er som alle andre unger, skal være Gud for oss voksne mennesker, som kan bruke vår fornuft! Er ikke dette et nytt paradoks? Skal et barn lede verden og vise oss vegen? — Ja, barnet skal vise oss vegen! — *Det barnet er vegen!* — —

Har du noensinne hatt de buttete armene til en liten unge omkring din hals og merket dens kinn mot ditt eget og opplevet dens bunnløse, ureflekterende kjærlighet? Slik skal også vi være overfor vår Gud.

Har du vært offer for et barns utrettelige spørrelyst, når det oppdager verden og mener at du kan gi svar på alt? Slik skal også vi legge våre problemer fram for vår Gud og som barn følge hans anvisninger.

Er der ikke noe guddommelig i ethvert barn? Vi kan

Den gamle - gamle juleidé -

FRED PÅ JORD

Vi lever i en underlig tid — en tid som ikke tillater en å skue framover og forutse mer av framtiden enn det en kan regne seg til fra dag til dag av telegrammer og radio. Og ved siden av denne uvissheten om framtiden, som preger våre dager, er der foreteelser som tyder på at vår tid også skal rives løs fra fortiden. Tegn, som får en til å føle at så meget av gammel tradisjon, gammel tro, gammel sed og skikk holder på å blekne og forsvinne.

Noe av det som allikevel synes å ha faste røtter i folkenes liv, det er feiringen av de fester, de minner om gamle skikker som har forbindelse med religiøs kultus — selv om formene endres en del i tidenes løp og hos de forskjellige folk. Det har sin store interesse å søke tilbake til opprinnelsen.

Julefesten på solfestens dag.

Man vet jo, at kristendommen har ført med seg og så å si adoptert to fester fra jødedommen — påske og pinse — om enn disse fester er omdannet etter kristen oppfatning av det religiøse grunnlag for dem. Men flere av de kristne fester har også hedensk-religiøs opprinnelse. Kirken i den første kristentid overtok gamle seder og skikker og kristnet dem ganske enkelt ved å henlegge dem til den ene sanne Gud eller til helgner istedenfor til de hedenske guder. Slik forklarer man at Kristi fødselsfest er henlagt til den dag, da man i hedendommen feiret solgudens fødsel. Selve dagen for Kristi fødsel er jo ikke angitt i evangeliene.

Det første man hører om feiring av julefest er i Rom omkring år 354 under keiser Constantin. På den tiden het paven Liberius, og man mener det er ham, som har skapt den første kristne julefest i den skønne, gamle basilikakirken S. Maria Maggiore, som enno finnes og er en av Roms syv store pilegrimkirker. Siden den tid har julefesten til minne om Kristi fødsel erobret hele kristenheten. Der skal finnes en eneste unntagelse, det er den armeniske kirke, som etter skikken fra den aller første kristentid enno feirer minnet om Kristi fødsel og dåp på Epifaniasdagen, den 6. januar.

forklare alt biologisk og psykologisk, men all verdens vitenskap og naturlige forklaringer kan ikke få oss bort fra å se det vidunderlige ved en slik uformelig og ubehjelpelig liten, rød menneskebylt, hvor hverken armer eller ben enda har funnet sin rette plass. Og når vi kan stå i undren og ærbødighet overfor et slikt lite kryp, hvor meget mer da overfor barnet i krybben i Betlehems stall, det barnet som vi vet er vår Gud! — La oss da gjøre som hyrdene, finne barnet og følge det!

N. N.

Ordet «jul» har røtter langt tilbake i de gammel-nordiske språk.

Av de nordiske folk var som kjent skandinavene de siste som antok den nye religion, kristendommen, og derigjennom også den almene europeiske kultur og feiringen av de kristne fester.

Eiendommelig nok er selve ordet jul av nordisk opprinnelse. Avledningen av ordet finnes f. eks. i det gammelengelske Yule, det islandske Ylir, det angelsaksiske Giuli og det gotiske Jiuleis. I de skandinaviske språk har ordet jul alltid betegnet en festtid — også før kristendommens innførelse. Dette bekreftes hos Snorre Sturlason i hans kongesagaer, hvor han forteller, at det var Odin selv, som skal ha innstiftet denne og to andre store fester. Snorre er det også som i sin saga om Haakon den Gode forteller om den hedenske julefests forvandling til en kristen fest. I kong Haakons lov om denne nye festen bestemmes, at bøndene skal slå seg sammen i lag og feire jul i tre dager med øl, som skulde innvies til Kristus og til jomfru Maria for å få god årsvekst og fred.

Når vi tenker på de forhold våre forfedre levde under — den travelt opptatte sommertid, og den lange vintertid med tvungen uvirksomhet — er det lett forståelig at julen, den store religiøse festtid, snart ble meget populær. Meget tidlig begynte man å regne festens varighet fra den 21. desember, St. Thomasdagen og til og med 2. juledag — senere utvider festen seg sterkt, mange steder til og med «Trettendedagen».

Et øyeblikks stillhet i kavet.

Disse tre dagene før selve julaften ansåes mange steder i Skandinavia for særlig betydningsfulle. Alminnelig folketro var, at solen og hele skapningen en eller annen gang i denne tiden et øyeblikk stod helt stille. Og da man ikke så nøye kunde vite når dette øyeblikk inntraff, skulde man være meget forsiktig i denne tiden. Man måtte ikke sette i gang noe viktig arbeid, for hva som helst man i det øyeblikk holdt på med vilde mislykkes. Alle forberedelser til julefesten måtte være ferdig innen den dag. Bare bedømmelsen av juleølet var henlagt til Thomasdagen, og det kunde jo føre atskillig spetakkel med seg.

Ikke desto mindre foregikk den offentlige lysning av julefreden også på Thomasdagen etter gammel norsk lov. Og denne julefred skulde vare til trettendedagen. Den offisielle julefred betydde først og fremst at domstolenes virksomhet skulde innstilles, men også at festligheter rundt om i heimene — de såkalte «julestuer» med maskerade og andre løyer — skulde forløpe i sømmelig orden. I byene hadde man særskilt julevakt som skulde passe

på dette. Det var borgere, som for tilfelle var utstyrt med lykter og ufarlige verger for å gripe inn i selskapseligheten, hvor støyen lød for mistenkelig. I skildringen av et gjestebud i Bergen i 1563 heter det kort og enkelt: «Til sist kom julevakten inn — den fikk nok å styre med.»

Gammel overtro.

Der knytter seg ikke så lite av gammel overtro til julen. Hele juletiden var — i alle land — overhodet en tid hvor alle slags «spøkels» boltret seg. Olaus Magnus forteller f. eks. om skikkelige menesker, som i julen ble til varulver, onde ånder og andre overnaturlige vesener. Særlig var man utsatt for denne fare selve julaften. I Norden tok denne overtro en annen — og mer tiltalende form. Julenatten hadde man nok også her besøk av ånder, men det var slektens avdøde, som gjestet sine gamle heimer. Denne tro skal være forklaringen på den gamle skikken, at man i julen sov på gulvet i julehalmen for at de avdøde skulde få bruke sengene julen over. Ved måltidene måtte man huske vel på ikke å bøye seg ned for å ta opp mat, som falt på gulvet, det kunde forstyrre åndene. Mat og drikke måtte stå på bordet hele julen, ilden brenne på peisen, alt av hensyn til de døde. Vi har minner om denne troen i Asbjørnsens eventyr, hvor de avdøde holder gudstjeneste i kirken julaften klokken 12.

Men selv om man tok vennlig nok imot de avdøde i selve julen, så var der allikevel en grense for gjestfriheten. Trettendedagen bevåpnet alle seg med bjerkeris og jaget julen — med alt overnaturlig — ut av hus, fjøs og stall. I huset soptes der under senger og skap og ordene lød vennlig nok: ut I sjeler og engler. I fjøs og stall slo man med stokker og stenger og her var ordren streng og bestemt: ut dverg av døra! inn korn til kua! Men meningen var tydelig den samme: no kunde det være nok med all imotekommenhet overfor den annen verden, no fikk man ta til å omgås den harde virkelighet igjen, slik som man visste at den var.

Lyset fra julen — fred på jord.

Men gjennom alle de rare skikkene og deres underlige opprinnelse blir de skinnende igjen hos en så lenge man lever, julelysene på julebordet og i julegranen med den sølvhvite stjerne høyt i toppen. Og man husker at julaften og juledags morgen må gardiner ikke rulles ned — lyset fra heimene, — hvor ingen krok er mørk — skal fritt få strømme ut — om der muligens skulde gå forbi ute i mørket en stakkar for hvem intet lys er tent. Og når vi tenker på stjernen, husker vi lyset fra himlen, som engang tente håpet om fred på jord. Og i fantasien ser vi for oss en verden, hvor mennesker ferdes blant hverandre med god tro og god vilje — og lever livet med velbehag, som den gamle, gamle guddommelige idé hadde ment å forme tilværelsen for oss. Måtte denne fantasi om ikke så altfor lenge bli mer lik virkeligheten enn den er no!

Ingeborg Boye.

SMILET

Av Sigrid Øde.

Keep smiling! sier amerikanerne. Og de etterkommer virkelig også parolen, uten at det derfor kan sies at det smilet virker så helt ekte og overbevisende. Men det er likevel mere oppmuntrende å møte enn det lukkede og nedstemmende ansiktet, som ikke så sjelden er å se til gatebruk hos oss. Hos de første er det i hvert fall godvilje til stede, et ønske om å lyse opp for sine medmennesker. Og da det gjerne koster en liten anstrengelse å overvinne det naturlige menneske, så ligger der likevel en kjærlighetstjeneste i det keep-smiling smilet.

På den annen side er amerikanerne et praktisk folkferd — og der ligger kanskje den dypeste grunn til parolen. Det er ikke så lite av god statsøkonomi i det, at et folk lærer seg til å smile til livet. Det virker inspirerende — i forretningslivet, på arbeidsplassen, ja, i alle livets forhold. Og ikke minst betydning har det i heim og i skole. Det barnet som forlater sin heim om morgenen fulgt av sin mors lyse, kjærlige smil, er bedre rustet for dagen enn det som kanskje får skjenn med det samme det går. Så kommer det an på hvordan barna blir møtt på skolen. Lykkelig den klassen som blir hilst godmorgen med et vennlig, muntert smil av en harmonisk avbalansert lærer! Disse tilsynelatende ubetydelige småting har visselig mere å si for barnets evne til å motta, enn vi i alminnelighet tenker oss, for som det heter så vakkert: «Barnesjelens strenge, holder stemning lenge.»

Litt smil i dagens løp mellom oss voksne har sikkert også sin store betydning. Undertiden, og underlig er det ikke no omstunder, ser det ut som om menneskene har glemt å smile. Hvor lykkelig blir vi ikke da, når vi møter en som hilser oss med et varmt, hjertelig smil og har noen gode ord å si oss i farten. Det blir plutselig en gullbrem på den mørke skyen som skygger for solen. Og se, der bryter de første solstråler fram og stemmer gledens strenger i vårt indre!

En dag min veg gikk gjennom Vår Frelsers gravlund, kom det en liten pike inn gjennom porten, hvor jeg nettopp skulde gå ut. Hun var så lys og blåøyet og så på meg med et så troverdig blikk, at jeg uvilkårlig kom til å smile til henne. Da stoppet hun et lite øyeblikk, så løp hun tilbake til porten og åpnet den for meg og neiet da jeg gikk forbi. Det var et så yndig intermeso, og det føltes som om vi to ble venner i det øyeblikk — og at vi hadde gledet hverandre.

Intet kan vel bedre anskueliggjøre begrepet: mennesket skapt i Guds bilde, enn smilet. Det er blomsten av alle de naturlige livsytringer. Hvor lykkelig er ikke en mor, når barnet smiler det første smilet til henne! Det er som om hun får se forstandens lys tendes hos den lille verdensborger.

Et av de mest benyttede motiver for kunstnere hele verden over er moren som smiler til barnet — madonna-smilet — som bringer glede til hele menneskeheten. Tenk

Litt om julegaveskikken.

Julegaveskikken er som de fleste andre skikker en nokså innviklet historie.

Den gamle forklaringen er enkel — julegavene skulde være en fortsettelse av den romerske skikk å gi hverandre gaver ved Saturnaliene, den store fest som ble feiret i det gamle Roma i slutten av desember, umiddelbart før jul. Ved denne festen gikk det lystig for seg, slavene fikk fri og ble ofte oppvartet av sitt herskap, heimene ble pyntet med grønt, man spilte terningspill om penger, noe som ellers var forbudt og sendte hverandre gaver, mest vokslys og små dukker av voks. Disse tingene kunde man kjøpe på et dukkemarked som var foranstaltet for anledningen og som gjerne varte lenger enn selve festen. Gavene ble alltid utstyrt med et morsomt eller satirisk vers, og år 84 etter Kristus utgav dikteren Marcus Martialis hele to bind med slike gavevers.

Men selvfølgelig finnes det mange mellomledd mellom denne gamle gaveskikk og våre julegaver. For det første kalenderfesten, romernes nyttårsfest, som år 153 før Kristus av praktiske grunner ble flyttet fra 1. mars til 1. januar og som under keisertiden mer og mer fortrenget Saturnaliene. Kalenderfesten opptok snart alle skikkene fra Saturnaliene og gikk etter hvert over til å bli den populæreste av årets fester. Den ble feiret med sammenkomster og veksling av gaver på en måte som minner svært meget om vår julefest. Skikken bredte seg til andre land og den fant også veg til Norden, hvor man omkring år 1000 for første gang hører om gaveutdeling ved årsskiftet.

I kongesagaene kan man lese om Erik Jarl at han åttende juledag delte ut gaver til sine menn «som det er fyrsteskikk i andre land». Det samme berettes om Olav den hellige.

Et annet ledd i julegavens historie er en skikk som erkebiskop Magnus 1490—1557 omtaler i sitt verk om livet i Norden på den tiden, nemlig gaver i form av brød og kaker. Han nevnte et spesielt slags brød «rundt, tykt og langt som et fem års barn», som i juledagene ble delt ut til fattige. At hver enkelt fikk et helt brød høres utrolig, så etter all sannsynlighet er det blitt skåret opp og delt ut stykkevis.

Også privat ble brød og kaker brukt som gaver. Bakverket kunde være både av fint og grovt mel og det hadde de

om vi kunde få bli et smilende folk! Vi hadde så god grunn til det for. Og enno er det meget som kan bringe det varme takknemlige smilet fram i vår alvorlige ansikter, når vi ser menneskenes godhet i disse tunge tider, hvordan de fleste er villige til å hjelpe hverandre og er villige til å dele. Det er mennesket skapt i Guds bilde som vinner fram, Guds smil til den lidende menneskehet.

La oss derfor ødsle litt med smilet no i mørketiden. La oss glemme det om vi stod mot hverandre, om kanskje misforståelser undergravet vår fred og sinnsro. Snart kimer det til julefest. Og atter skal vi lov til å syng: O jul med din glede og barnlige lyst, vi hilser deg alle velkommen.

Og den gleden kan ingen ta fra oss, gleden over julens glade budskap.

forunderligste fasonger fra trillende runde kaker av form som solen, til dyreskikkelser som bukk og gris. Disse kakene var mest alminnelige i Sverige, hvor man har oppbevart kakestempler helt fra det 17. århundre.

Etter hvert fikk skikken med julekake mer og mer utbreiing, ikke som gaver, men som pynt på juletreet. I vår tid kan vi vel vanskelig tenke oss et juletre uten kaker i form av koner, «menner» og griser, og noe av det morsomste barna vet er jo når de før jul kan få lov å hjelpe mor med å skjære ut allé de rare figurene av deigen.

Med de norske vikinger kom julekake-gavene til England, hvor man fremdeles, enkelte steder på landet, baker en kake til jul som kalles «Jule-cake».

I forbindelse med gaver står også de skatter i form av matvarer som våre norske konger for mange hundre år siden mottok i julehelgen. Kongen reiste rundt i landet og holdt gjestebud og til disse gjestebud kom folk med sin skatt som utelukkende bestod i naturprodukter. Denne skatten er i gamle optegnelser blitt kalt «julegaver» og i begynnelsen av det 11 århundre ble den stadfestet ved lov. At loven kort etter ble opphevet, hadde ingen betydning, folket fortsatte med sine årsgaver til kongen langt ned gjennom tidene.

Skikken å gi hverandre gaver ved flere andre av årets høgtider har som sagt vært kjent i uminnelige tider, men aldri har gaveskikken floreret slik som i de mellom-europeiske land en tid før reformasjonen. Man hadde mange gave-dager, Nyttårsdag, Allehelgensdag, Mortensdag og framfor alt Sankt Nikolaus' dag 6. desember. Kvelden i forvegen satte barna skoene sine utenfor døren og om morgenen fant de dem fulle av gaver og godter som den barnekjære helgen selv hadde lagt der. Av og til red Sankt Nikolaus selv i egen høye person fra hus til hus på sin hvite hest og for riktig å innynde seg hos ham la barna ut gulrøtter og høy til hesten hans. Liknende skikker hadde man på alle de andre helligdagene og hver dag hadde sin bestemte helgen.

De første vitnesbyrd om julegaver her i Norden, skriver seg fra slutningen av det 16. århundre. I en beretning fra den tiden heter det at Erik Rosenkrantz til Bergenshus i året 1560 delte ut julegaver til 187 forskjellige personer og en annen at kong Christian IV julen 1592 og 1593 gav kostbare gaver til sin mor, sin søster og sine regjeringsråder.

Omkring 1750 er skikken med julegaver blitt ganske alminnelig i Norden. I et tysk-svensk leksikon fra 1749 forekommer «heiliger Christ» med forklaringen «en julegave for barn og tjenstefolk» og i en håndskrevet dansk ordbok som utkom enno noen år tidligere, forekommer ordet «julefad» forklart med «et fat som små barn setter ut julaften til å motta gaver i». Dette hentyder til at et fat har spilt samme rolle som skoene i Tyskland og strøpene i England.

Til å begynne med var skikken med julegaver mest utbredt blant rikfolk, men den grep fort om seg og det varte ikke lenge før den var alminnelig i alle samfunnslag. Og siden vi fikk juletreet for omkring hundre år siden, har den fått fastere rot enn noen sinne.

En skikk av mer lokal begrensnig, men som allikevel er et ledd i historikken omkring julegaven er den såkalte «jule-tråd», kjent fra gammel tid av på mange steder i vårt land.

«Juletråden», det vil si gaver i form av strikkede eller heklede saker, ble vekslet mellom slekt og venner og mellom kjærestefolk, altså som gave fra piken til gutten. Juletråden er av helt norsk opprinnelse, og utenfor Norge er den bare kjent i svenske grensedistrikter. Skikken har forresten mange interessante forbindelser, som det desverre vil bli for langt å komme inn på her.

At skikken med gaver lett kan overdrives er noe som sier seg selv. Særlig i vår tid ser vi jo stadig beviser på dette. Og det var visst ikke likere før i tiden heller. Når man hadde mottatt en gave måtte man gi igjen noe som var enda flottere, man forsøkte å overgå hverandre og på denne måten ble gavene kostbarere for hver jul som gikk. I året 1567 skriver Katharina av Brandenburg til Anna av Sachsen og ber henne unnskyldte at hennes «hellig Christ» ikke er så kostbar som den burde være. Gang på gang ble det forbudt å gi hverandre gaver og man ble ilagt bøter for gaver hvis verdi oversteg en bestemt sum. Men alle slike foranstaltninger nyttet lite.

Julegaveskikken har gått sin seiersgang over hele verden, men kan hende var det likevel ikke ufruktbart at vi minner hverandre om dens *kristne* betydning i dypeste forstand — og ikke minst innprenter barna den:

Vi kan ikke gi *Jesusbarnet* gaver på dets fødselsdag, derfor gir vi *hverandre*. Og derfor gir vi ikke minst til de av vår neste som lider nød — vi vet jo av Kristi egne ord at hva vi gjør mot *dem*, gjør vi mot *ham*. Den enkleste julegave får verdi når den gis ut fra *dette* sinnelag — den kostbareste gave blir verdiløs om dette mangler, volder den enn nok så megen øyeblikkelig glede.

Julens blomster.

En jul uten grønt og blomster vilde ikke være en riktig jul. Nettopp til denne heimens største fest som faller på årets mørkeste tid, føler vi — i år kanskje mer enn noen sinne — trang til å pynte opp i huset med grønt og blomster, med disse naturens små friske duftende budbringere som forteller oss at selv den lengste kulde og mørketid engang tar slutt.

Men som hvert land, hver slekt og hver heim har sine juletradisjoner og sin julemat, er enkelte av de blomster og stedsegroene grener, som i følge med juletreet smykker heimen, også spesielle for hver familie som for hver nasjon.

Til de faste juletradisjoner for oss alle hører et besøk på kirkegården ved våre kjæres graver, som vi no til jul dekker med grønne grankvister, til solen atter lokker vårblomstene opp av jorden. Og selv om overleveringen ellers forlanger at man ikke tar blomster fra de dødes hage, er det for mange denne ene gang om året blitt en tradisjon å bringe en liten kvist eller blomst fra kirkegården med heim i stuen til julefesten. En tidlig desemberrose som uforsagt blomstrer tross vinterens kulde og mørke. En liten hilsen fra den som

I mørke.

*Du førte meg ikke på gressganger brede,
men inn gjennom ørkner av tomhet og lede,
den fred som du lovet, blev hård som en strid.
Du levende kilde, som blev meg til tørke,
Du evige klarhet, som øket mitt mørke,
jeg venter med smerte besøkelsens tid.*

*Jeg ber ikke lenger om tegn eller under,
men kom i min ensomhets bitreste stunder,
og ta meg og bruk meg til det som du vil.
Bryt ned i meg motstandens innerste skanser,
og smi mine tanker og nerver og sanser
til redskap for Deg i Din rensende ild.*

*Ja nekt meg da heller den salige hvilen,
og gi meg den dirrende stillstand hos pilen,
som hviler mot strengen det korte sekund,
forinnen den svirrende farer fra buen,
mot målet som skytterens evige skuen
har villet og visst siden skapelsens stund.*

*Så går jeg i mørket og venter på stunden,
da lyset skal rinde og veien er funden,
som fører meg fram til bestemmers sted,
hvor syndens mysterium og lidelsens gåde
skal løse seg tonende opp i Din nåde,
og bringe mitt hjerte den evige fred.*

E. S.

no ikke lenger holder jul sammen med oss. Julen er jo også — ikke minst for de litt eldre — minnenes fest.

I andre heimer minnes man sine kjære ved å pynte deres bilder med vinterens grønne kvister. Først og fremst med en grankvist fra juletreet. Eller man slynger en vedbendranke om de gamle familieportretter på veggen.

Mens man hos de første kristne redde de dødes leie på vedbendblar, var denne plante i det gamle Grekenland helliget Apollon og Dionysos. En vedbendranke skjulte det lille Dionysosbarn for Heras skinnsyke blikk, men en av grunnene til at grekerne helliget denne plante til vinguden, skal også være at man mente at vedbenden besatt visse kjølede egenskaper, således at den som bar en vedbendranke om pannen, lettere motstod vinens berusende virkning. Vedbenden er for øvrig også gjennom tidene blitt betraktet som et symbol på kjærligheten mellom mann og kvinne, og på troskap

Julesnø.

Av Marie Thrap-Olsen.

*Huset sover — tidlig morgen; gjennom store vindusruter,
Ser jeg fra mitt sykeleie hagen sløret til av snø.*

*Vakre trær med tunge grener senker seg i store buer —
Og det snør, det snør bestandig!*

*Alt blir til et drømmeland med en perlehvit moské.
Snøen daler lydlost ned, likner hvite små koraller,
og jeg følger hele tiden denne lyse snøfnuggdans*

Det snør og snør!

*Snart er luften som fortettet, full av svevende små baller!
Ja, mitt sinn blir så fortryllet at i taushet hjertet nynner,
nynner takk! for alt det gode i en ordstrøm uten stans.
Mens det snør og snør på jorden — stillheten så mangt
forkynner*

*Vi ser landskapet forsvinne, snøens teppe alt forsoné.
Tvinger sykdom oss til hvile, stopper vår aktivitet;
andre krefter da blir synlig — Ånden får vitalitet!
Når materien forstummer hører vi Guds stemme tone,
— — — Mens det snør, og sakte snør — — —*

fordi vedbenden ikke svikter sitt tre, selv om dette felles, men stadig kler det i sin eviggroen prakt.

Kristtornen (*Ilex aquifolium*), hører med til den engelske og amerikanske juls tradisjoner, på samme måte som granen er julens symbol i Tyskland og her i Norden. Av kristtornens grener med de blanke mørkegrønne blad og de røde bær flettes kranser, som pyntes med røde silkebånd og henges opp overalt i heimene, likesom en kristtornkvist hører med som pynt i jule-plumpuddingen.

Misteltenen (*Viscum album*), er meget sjelden. Kjent er den skjebnesvangre rolle den lille snylteplante med de hvite klare bær har spilt i den nordiske mytologi, hvor den blir årsaken til den lyse, skyldfri gud Balders død. Hans mor Frigg hadde tatt alle ting i ed på ikke å ville skade Balder, unntatt nettopp misteltenen, som forekom henne altfor ringe og ubetydelig til at den kunde skade noen. Men da gudene moret seg med å skyte til måls etter den usårlige Balder, la den onde Loke en pil, lagd av misteltenen, på den blinde Høders bue og drepte således Balder. De lærde har dog vært uenige om hvor vidt mytens «vidarteinungr» virkelig skal være en mistelten eller en flyverøn, som jo unektelig også lettere lar seg anvende som pil.

Bruken av misteltenen ved juletid er særlig alminnelig i Frankrike og i England, hvor det fra meget gammel tid har vært skikk i julen å henge en kvist av misteltenen opp under loftet eller i dørkarmen, hvormed fulgte rett og plikt for den tilstedeværende herre til å kysse den unge pike, som tilfeldig — eller kanskje med vilje — kom under den lille kvisten. I våre mødres og bestemødres ungdom brukte man som bekjent ikke å la seg følge heim om aftenen av øyeblikkets oppvartende kavalier med tilhørende godnattkys i porten. Men mon misteltenen og julens panteleiker egentlig ikke har vært en fullgod erstatning?

Helt moderne juleplanter er den praktfulle høgrøde jule-

stjerne og den yndige lille lyserøde julebegonie *Gloire de Lorraine*. Den siste er først i 90-årene blitt tiltrukket av en fransk gartner og har så etterhånden bredt seg til de fleste land og er blitt så populær, at den no hører med til julen for oss alle. Ja i den grad, at skjønt julens farger egentlig er grønt og høgrødt, har denne plante tross sine lyserøde blomster dog nådd å fortrenge de små høgrøde tulipaner fra julebordet.

Dog er det ikke bare innendørs i menneskenes lune boliger, at der ved juletid pyntes med grønt og blomster. Så langt vinterens snø og kulde rekker, finnes der over hele kristenheten sagn om hvorledes naturen feirer julenatten, da all verdens Frelser fødtes. Urter, busker og trær skyter knopper, blomstrer og setter frukt i julenatten, der er så hellig og fredfylt at den har kunnet fortrenge de eldgamle, fra våre forfedre nedarvede forestillinger om midtvinternettens gru og spøkelsesfrykt.

På Island er det rønnetreet, som i julenatten står med grønne grener. I Elsass blomstrer rosene, og i Tyskland dufter nellikene ved midnattstid, og epletrærne og kirsebærtrærne bære både blomst og frukt i Frelserens fødselstid. I England blomstrer tjørnen i Glastonbury og er atpå til så konservativ, at den, da den gregorianske kalender i 1750 innførtes i England, vedble å holde etter den gamle julianske kalender og således feiret Frelserens fødselstid i vår Helligtrekongersnatt.

Og smiler vi no til dags halvt vemodig, halvt ironisk av gamle dagers sagn og fromme overtro, så må vi ikke glemme, at vi selv den dag i dag gjør hva vi kan, for innen døre å etterlikne den natur som sagnet i barnlig fromhet lar blomstre til ære for Jesusbarnet fødsel. Driver vi hyasinter i glass, er målet alltid å få iallfall en enkelt blomst til julaften. Tar vi grener av frukttrærne inn til drivning, følger vi vel ikke tradisjonen om å bry disse grener på den hellige Barbaras dag, den 4. desember. Men vi sikrer oss at grenene har fått frost, og at vi har en tre ukers tid å løpe på, innen de skal være i blomst til julen.

Her i Norden er det den yndigste av alle juleblomster, julerosen (*Helleborus niger*), der følger tradisjonen og blomstrer julenatten. Denne plante skal være ført til Frankrike fra Orienten av Ludvig den hellige. Her til landet er den vel kommet sammen med så mange andre vakre og nyttige planter med munke- eller nonneordener, som dyrket den i klosterhagen, dels som lægeplante og dels fordi julerosen selv her i det kalde Norden stod i full blomstring til jul og således faktisk gav syn for sagn.

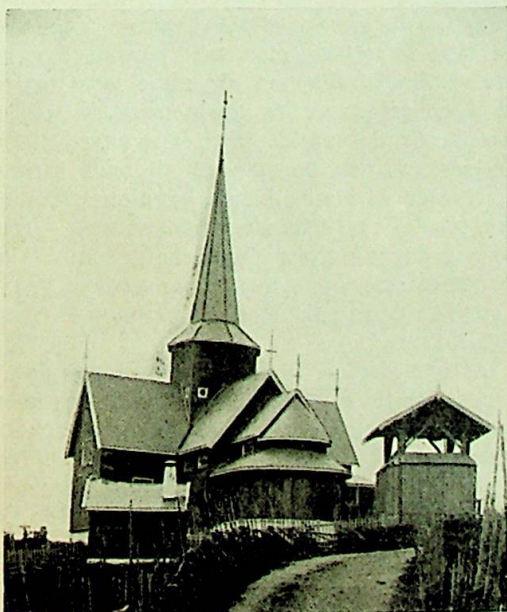
Mange av oss er som barn julaftens dag løpt ut i en frostkald vinterlig hage og har med små kalde fingrer rotet blant vissent lauv eller julesnø, inntil vi fant julerosens grønne blad og hvite knopper. Og med blomsten i hånden er vi fulgt med Selma Lagerlöf inn i Göinge-skogen, der hver julenatt klede seg i sin feireste sommerprakt til Frelserens ære, inntil menneskers ondskap og vantro jog englene bort, så skogen atter stod vinterlig og øde. Kun julerosens hvite blomster blev tilbake som en pant på, at englesangen, det varme solskinn og de duftende blomster midt i vinternatten ikke bare hadde vært en drøm.

Og for den verden som går inn i den femte krigsvinter, kan julens hvite rose, som blomstrer på tross av all fornuft ved midtvinterstid, bli et varsel om lysere og bedre tider, om at våpnene engang skal tie, så vi igjen kan høre englenes sang fra hin første julenatt om «fred på jorden»!

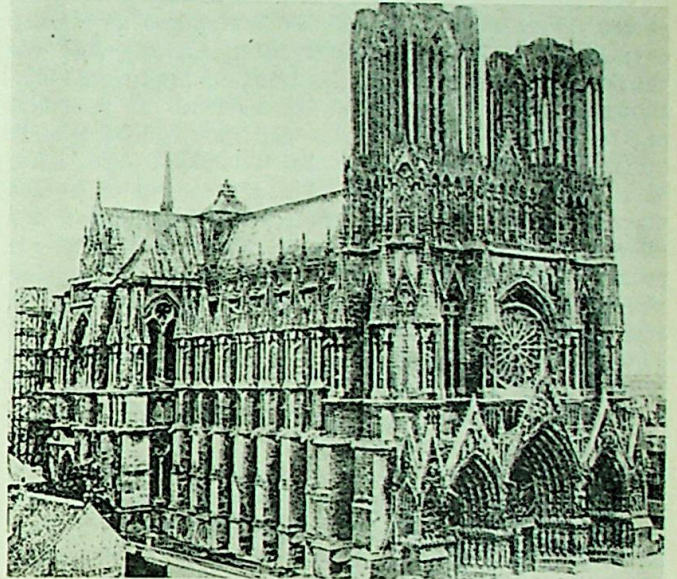
NORGE OG GOTIKKEN

Bortsett fra all den fantastiske rike og avvekslende naturskjønnheten vår, fra midnattsolen, nordlysnettene og Jotunheimens fjellverden, har Norge i grunnen bare tre severdigheter som virkelig holder verdensmål: vikingskipene, stavkirkene og Nidarosdomen. (Vigelandsanlegget er enno ikke offisielt åpnet). Fra alle verdens kanter strømmet da også turistene hit til landet vårt og undret over disse herlige minnesmerkene fra den norske oldtid og tidligere middelalder. Men hvor mange av disse titusener og atter tituseener av fremmede var det vel egentlig som var i stand til å se den innbyrdes sammenhengen mellom disse tre tilsynelatende så vidt forskjellige former av severdigheter, *forbindelseslinjene*, som likesom gulltrådene i bellacosasilken løper nesten usynlig, men likevel så magisk glitrende fra den ene veven til den andre, fra Osebergskipets praktfulle drakestevn til Hyllestadkirkens portal, fra Borgundkirkens fantastiske virvar av tak og framspringende gavler til Nidarosdomens himmelstrebende spissbuer og masverkernes labyrinter av klebersteinskniplinger? Hvor mange av dem var i stand til å oppdage at *gotikkens vugge* i virkeligheten slett ikke stod i Normandie, slik som den ortodokse kunsthistorie alltid har hevdet, men at det var her i Norge at kanskje den vidunderligste av alle bygningsstilene ble skapt, at det altså var fra Gol, Hyllestad og Borgund at «gotikken fløy som en sang ut over verden!» skriver «Norges Håndverk».

Å nei, de meget få som hadde instinkt nok til å se denne indre sammenhengen, kan nok sikkert telles på fingrene — i den grad svinebundet er jo dessverre de aller fleste av oss av de såkalte dogmatiske sannheter som, når de engang først har fått hevd omtrent ikke



Gammel norsk stavkirke.



Domkirken i Reims.

er til å rokke. I alle kunsthistoriske oppslagsbøker kan en jo lese «at den gotiske bygningsstil skaptes i Nord-Frankrike i tiden omkring 1200; til dens storverker hører framfor noen annen katedralen i Reims». Denne påstanden er sikkert riktig nok: det var virkelig i Normandie at gotikken for alvor slo igjennom. Men har man da helt glemt at Normandie har navnet sitt etter de norske vikingene som under førerskap av Ganger-Rolf erobret landet i det 9de århundre? Og at det således altså var av norsk ånd og norsk lynne at den gotiske stilfølelse ble skapt? Men ikke nok med det. Nylig har den verdenskjente kunsthistoriker Strzygowski på den mest overbevisende måte dokumentert at det faktisk er prinsippet fra stavkirkebyggene som lever videre i den europeiske gotikk. Hans argumentasjon skal vi ikke komme nærmere inn på her, det er et likså veldig som omfattende vitenskapelig apparat han har satt i gang, først for å få avlivet den eldgamle dogme om at de norske stavkirkene var av romansk opprinnelse, og dernest for å slå fast at stavbyggningsstilen helt og holdent er en original norsk stiloppfinnelse, hvis viktigste prinsipper så igjen er gått videre til og blitt absorbert av gotikken.

Sett på bakgrunn av denne påstanden, som jo i høyeste grad er smigrende for oss nordmenn, virker det enda mer forstemmende å se all den grenseløse uvitenheten som en stadig vekk støter på her i landet når det gjelder vår gotiske kunst.

— Bortsett fra Nidarosdomen har vi egentlig aldri hatt noen gotisk kunst å snakke om! hørte jeg en ellers både meget intelligent og meget belest borger si her forleden.

No er det riktignok et godt gammelt ord som sier at en

sannelig skal få høre mye før ørene detter av. Men at Norge aldri skulde ha hatt noen nevneverdig gotisk kunst! Sannelig, — det bør da være visse grenser, selv for uvitenheten også!

Men dessverre er det nok en alminnelig utbredt villfarelse her til lands, dette at norsk kunst er ny og fersk, sammenliknet med de såkalte «kulturlands»s, og at den egentlig fødtes så seint som i 1814, samtidig med vår tilbakevunne sjølstendighet. — Mange ellers nok så kunnskapsrike nordmenn går faktisk omkring og innbilder seg at maleren I. C. Dahl var den første virkelig store kunstner som så dagens lys her i landet! Men tenker vi oss litt om, så skjønner vi godt grunnen til at den slags uvitenhet virkelig kan gå i svang blant oss: I den ellers i så mange retninger helt storartede skolen vår er det jo ikke plass til noe så uvesentlig som undervisning i kunst, iallfall ikke i norsk kunst. Riktignok leser barna både om Praxiteles, Michelangelo og Rafael, samt om Mona Lisas smil, og hvert år går det pugghester ut fra våre høgere skoler som med leikende letthet er i stand til å tegne et grunnriss av Akropolisborgen i Aten, Notre-Damekirken i Paris eller det skjeve tårn i Pisa, — men som ikke har dust av anelse om stilarten i f. eks. Håkonshallen, Borgund stavkirke eller Nidarosdomen. Og kom noen og fortalte disse sprenglærde at Norge engang har hatt en middelalderkunst minst likeså strålende som Frankrikes eller Tysklands, — no, så vilde de i beste fall høflig nekte å tro det!

Men ikke desto mindre er altså den virkelige sammenhengen den at norsk kunst har hatt to store gullaldrer, hvor den med glans har hevdet seg i sammenlikningen med samtidens «verdenskunst». Den ene er vi framleis midt oppe i, med navn som Vigeland og Edv. Munch — den andre ligger århundrer tilbake i tiden, bakenfor fornedrelsens mørke århundrer da gotikken hadde sin store blomstringstid.

Men dessverre, — i dag er det nok ikke så overvettets mange tilbake av synlige og tilgjengelige minnesmerker fra denne uendelig rike kulturepoken vår. Hovedøyklostret ble lagt i ruiner, Oslos eldste kirker og klostre vet vi neppe engang med sikkerhet hvor har ligget. Av og til kommer riktignok noen bruddstykker for dagen av vår engang så strålende gotiske kunst. For noen år tilbake fant man således ved rivningen av en gammel gård i Grensen i Oslo, skjult i grunnmuren, en rekke uforliknelige klebersteinkapiteler som visstnok skriver seg fra den plyndrede Sankt Halvardskirken ute i det gamle Oslo. I murene på Akershus kan en finne innmurt strålende vakre ornamenter fra cisterciensermunkenes St. Edmundskloster på Hovedøya, og under gravningene i Gamlebyen kommer det fra tid til annen fram i dagen de skjønneste saker som forteller oss om vår gotiske storhetstid. Rundt om i gamle landsens kirker, helt opp til det nordligste Finnmark, er det også levnet typiske minnesmerker om norsk gotikk — som f. eks. Olavstatuen og «Pieta»-en i Hasvik kirke i Finnmark, madonnaskapet fra Røldal kirke, «Treenigheten» fra Beistaden i Trøndelag, eller St. Laurentius fra Dale kirke i Sogn. Så det er ikke lett å få et sterkt og stort

inntrykk av at Norge ikke bare med ære hevdet sin stilling som kulturland under høygotikkens blomstring, men at det i virkeligheten var Norge som gav impulsene som ligger til grunn for hele den gotiske stilen! Og dog er det en historisk kjennsgjærning at gotikken vendte tilbake til Norge igjen umiddelbart etter at denne nye kunstretningen var blitt lansert nede i Normandie, av norskættede arkitekter og kunstnere. Ja, når det gjelder Trondheims domkirke gjør den gotiske stilen seg endog gjeldende atskillige år tidligere enn år 1200, altså på en tid da den enno ikke hadde nådd sin fulle utvikling i de ledende vesteuropeiske kulturland! Et annet eksempel på den enestående gode kontakten som vårt land den gangen hadde med samtidens kulturbevegelse er at cisterciensermunkene, som grunnla klostret på Hovedøya, hadde fått fast fotfeste her i vårt land allerede mens deres høgste ordensherre og gotikkens egentlige skaper, Bernhard av Clairveaux, enno levde! Selv fra svensk side er det for øvrig gang på gang blitt hevdet at Norge allerede i det 12. århundre, under unggotikken, ubetinget var det land i Norden som var kunstnerisk ledende og som uten sammenlikning stod de europeiske kulturstrømninger nærmest. Seinere kom jo dessverre de mørke århundrene — «firehundreårignatten» — da nær sagt alt hva som rørte seg i tidens kunst og kultur gikk oss nesten sporløst forbi.

Men Nidarosdomen har vi da enno midt iblant oss, denne grønneblå drømmen av kleber, Norges skjønneste byggverk, og et av de stolteste monumenter over gotikken som overhodet kjennes. Skjebneherjet har dens snart tusenårige liv vært, fem ganger ble den lagt i aske fem ganger reiste den seg igjen, hver gang i helt ny skikkelse, men i nordmennesenes bevissthet forble den dog alltid evig den samme: Kristkirken, som Olav Kyrre lot reise over Hellig Olavs ben, og over den undergjørende kjelden som bar helgenkongens navn! Evig den samme — og dog likevel alltid ny! Fugl Fønix blant verdens domkirker!

Født i erkebisp Eysteins drøm da han i sin landflyktighet for første gang møtte gotikken, med de tydeligste minnelsene om de norske stavkirkene, — «gotikken, den nye, mektige kunstbevegelse som skapte byggverk og bilder av en storlatenhet og skjønnhet som måtte virke som en åpenbaring av de guddommelige krefter hos menneskene når det gjaldt å gi et synbart uttrykk for deres hyldest til den høgste og til hans kirkes ære». Og på erkebisp Eysteins blotte bygningstanke arbeidet i virkeligheten alle etterfølgerne hans videre — for 800 år siden som i dag: å gjøre Olavs helligdom herlig, ikke bare i nordmennesenes øyne, men i hele verdens, ved å bygge den og smykke den i pakt med det skjønneste i samtidens kunst og kultur.

Men nettopp derfor, altså nettopp fordi den så ydmykt, men samtidig også så suverent, bøyde seg inn under gotikkens skjønnhetslover er byggverket, denne domkirken, blitt kanskje det mest nasjonalt pregede av alle byggverk i Norge, fordi den jo i sin stil har assimileret de mest verdifulle skjønnhetsprinsippene, både fra stavkirkene våre og fra de eldgamle norrøne kongshallene.

Katedral og symbol.

Under bygningen av de første katedralene tok geistligheten stadig sikte på å undervise folket. På den tiden visste folkets brede masse ikke annet enn hva presten lærte fra prekestolen, og geistligheten ønsket å gjøre kirken til en bok av stein hvor menneskene kunde se framstillet hva Guds sendebud hadde lært dem, hvor alt hva de hadde lest eller hørt vilde bli slik framstillet at det alltid hadde det klart for seg. Målet med alle dekorasjonene i kirken var å innprente en eller annen religiøs sannhet. Hvert tegn skulde studeres, hver figur skulde ha en egen betydning som alltid skulde være den samme, alle skulde gjenkjenne den og kunde den. I det sekstende århundre ble meningen med verket ikke så klart utredet, seinere ble den glemte og misforstått. Etter et par århundres forløp var symbolikken i den gotiske arkitekturen tapt for menneskene. Heldigvis ble den seinere studert og atter forstått.

Også fra et arkitektonisk synspunkt var alt utarbeidet med bestemte og spesielle mål for øye, alt hadde sin hensikt, sin betydning.

Den gotiske katedral hadde form av et kors, kristenhetens symbol, korset, frelsens tegn, korset som bar livets skaper. Det er derfor inne i kirkens kors synderen vil gjenfinne liv, håp og forlatelse.

Ved inngangen til katedralen står apostlene, profetene, helgenene og Den hellige jomfru. Det er gjennom dem, hvis vi følger deres eksempel, at vi skal komme inn i Guds rike. Kristus selv er framstillet utenfor inngangen fra vest. I katedralen i Amiens er dette billed huggerverkets uttrykk og hellige skjønnhet av betagende virkning. Kristus setter foten på løven og dragen, som er bilder på synden. Hans høyre hånd er opprakt til velsignelse. Hans venstre hånd holder Det nye testamente. Rundt om er framstillinger av månedene, tegn fra Dyrekretsen, dydene og lastene. Man forstår at han er midtpunktet i alt, samtidig som han er den som åpner døren til Guds hus for alle.

Katedralens utstrekning er fra øst til vest. I øst går solen opp og i øst ligger Betlehem hvor Kristus ble født og hvorfra livet og sannhetens lys har spredt seg over hele verden. Det er derfor presten vender ansiktet mot øst når han forretter. Vest, hvor solen går ned, betegner dagens slutt, det er også symbolet på livets avslutning. Den store portal vender mot vest og det er på dens tympanon (feltet over portalen) at dommerdag er framstillet. Kunstnerne i Middelalderen likte å tenke seg at de siste stråler av den nedgående sol skulde lyse over framstillingen av verdens siste dag.

Nord er kuldens og nattens heimsted, på den nordre portal finner man derfor ofte motiver fra Det gamle testamente, mens Det nye testamente er representert på den sydlige del av kirken. Syd er jo solens og lysets heim.

Middelalderen betraktet alltid Kristus som lysets og livets kilde, for alt som kom før ham er kaldt og mørkt, mens alle ting som kommer fra ham eller etter ham er fulle av liv og lys.

eneste som kan se Gud åsyn til åsyn, som når høyere enn oss alle, som hjelper oss, beskytter oss og vil sette

Inne i katedralen er koret, skipet og tverrskipet. I koret er alteret hvor relikvier av martyrer og helgener ofte har sin plass. Rundt buegangen er det kapeller, oftest fem eller syv i tallet. Kapellet mot øst er innviet til Den hellige jomfru, og er meget større og rikere enn de andre. I den gotiske arkitekturs tredje periode ble det bygget kapeller på begge sider av skipet.

Som allerede nevnt hadde alt sin symbolske mening. Den middelalderske idé var at selve verden var et symbol, at Gud hadde gitt en mening til alt det han skapte, at verden var en bok full av sannheter som bare de vise kunde forstå. Siden disse symbolene har en betydning som kunstneren ikke kunde forandre, vil det hjelpe til forståelse av skulpturene og vinduene å forklare hva et par av dem betyr.

Den runde, store glorie er et tegn på hellighet, glorien med kors betyr guddommelighet, og den lille glorien er tegn på evig salighet. Kun Gud, Jesus Kristus, englene og apostlene blir framstillet med bare føtter. En hånd som kommer fram av skyene opprakt til velsignelse, betyr at Gud griper inn. Et tre eller en stengel med et par blade viser at scenen finner sted på jorden. Et par parallelle horisontale linjer antyder sjø mens en by ofte er angitt ved et tårn med en dør i.

Alt er symbolske framstillinger av en idé. Jesus Kristus blir ofte framstillet omgitt av løven, ørnen, kalven og den vingede mann; de betegner de fire evangelister. Den vingede mann er St. Mathæus, fordi han innleder sitt evangelium med å gi en genealogisk beretning om Kristi forfedre. Løven er St. Markus, som begynte sitt evangelium med å tale om røsten i ørkenen. Kalven er St. Lukas, som begynte med fortellingen om Zakkarias' offer. Ørnen er St. Johannes, som taler om Gud, som ørnen kan han se på solen, solen er Jesus selv. Disse dyrene er også symboler for Jesus. Mannen symboliserer at ordet ble kjød, ørnen himmelfarten, kalven lidelsen, løven er oppstandelsens symbol, bygget over forestillingen om at løveungene kommer døde til verden, men at løvefaren etter tre dagers forløp kommer og puster liv i dem. Fugl fønix og pelikanen er også bilder på oppstandelsen. Man trodde at fugl fønix når den var gått opp i flammer, vilde komme til live igjen etter dagers forløp, og at pelikanen, etetr å ha drept sine unger bader dem i sitt blod og gjengir dem livet. Ørnen og basilisken er også symboler, ormen er bildet på den forherdede synder; dette symbol har sin opprinnelse i forestillingen om at dette dyret ble beveget av musikken, og at det for å slippe det, trykker det ene øret mot marken og tilstopper det andre med halen, som synderen som ikke vil lytte til Guds ord.

Av forskjellige grunner er ørnen også symbolet på Jesus Kristus. Det er den eneste skapning som ser rett inn i solen uten å bli blendet av dens sterke lys; den flyver høyere enn alle andre fugler og tar sine unger under vingene for å lære dem opp, likesom Kristus setter

oss istand til å komme høgere og høgere hvis vi følger ham og tar imot hans hjelp.

Duen er enfoldighetens symbol. Slangen er iblant billedet på forsiktighet. Uglen er billedet på det jødiske folk; den ser bare i mørket og blir blindet av solens lys: slik er jødene som ikke kunde se Herren.

Uhyrer, drager, groteske figurer, slanger, er bilder på det onde, derfor er det man ser St. Romain seire over et uhyre, St. Georg dreper dragen, St. Marcel ormen, de er alle sammen helgener som seirer over det demoniske.

Voksløyet er et symbol, betydningen varierer etter som det er tent eller ikke. Det rene voks i lyset er et billede på Kristi rene legeme; veken innenfor symboliserer hans sjel, som er usynlig, men som utstråler det skjønneste lys, flammens lysskjær betegner Kristi guddommelighet. Når det ikke er tent, er det et symbol på Det gamle testamente og betegner også skystøtten, som førte israelitene gjennom ørkenen om dagen, men når det er tent, er det et symbol på Det nye testamente og betegner ildstøtten som førte israelittene gjennom natten.

Kunstnerne vilde ha orden og symmetri. Alle skulpturer som er anbragt under en statue har en eller annen forbindelse med den. Apostlene står på de kongene som forfulgte dem, Moses står på gullkalven, Jesus på ormen og basilisken. Dydene står som motsetninger til lastene. De tolv profetene i Det gamle testamente framstilles sammen med de tolv apostlene i det nye og de fire store profetene sammen med de fire evangelistene. På en portal i Chartres ser man endog Esaias, Ezekiel, Daniel og Jeremias framstillet bærende de fire evangelister: St. Mattæus, St. Markus, St. Lukas og St. Johannes, på sine skuldre. Vi må forstå dette slik at evangelistenes ord var grunnlagt på profetenes ord, men at de første kunde se over og bortenfor de siste. Tall er også symbolske: tre er symbolet på treenigheten, og av den grunn også på sjelen og det åndelige. Det er tre teologiske dyder: tro, håp og kjærlighet. Fire er symbol på elementene: vann, ild, luft, jord. Derfor er fire symbolet på materielle ting og på alt som er et resultat av foreningen av disse elementene. Det er fire årstider, fire retninger på kompasset, fire evangelister og fire profeter.

De to tall, syv og tolv, som oppstår ved å addere eller multiplisere tre og fire, forekommer stadig. Det er tolv profeter, tolv apostler, tolv måneder, tolv tegn i Dyrekretsen, i kirkene er det hugget eller malt tolv innvielseskors på tolv av søylene inne i kirken, de er symboler på de tolv apostler som er det som egentlig har bygget Kristi kirke og på hvis lærdomme hele kirken hviler. I St. Chapelle i Paris har denne idéen fått et enno bedre uttrykk ved at hver enkelt apostel er framstillet med et kors i hånden og stående ved siden av søylen som er innviet til ham.

Tallet syv er symbolet på foreningen av sjel og legeme; livet er delt i syv vitenskaper, syv dager, syv planeter som var kjent i den tid.

Åtte er tallet for det nye liv. Etter at det gamle livet som betegnes med syv, er forbi begynner livet igjen, det er oppstandelsens symbol. Det er derfor vi av nitti døpefonter som er bevaret fra Middelalderen, finner syv og seksti som har form av en åttekant. Synderen som er døpt forlater sitt gamle liv for å følge Guds lov, åtte er gjenfødelsens symbol.

Det gamle testamente og dyra.

Allerede på Bibelens første blad blir dyrene omtalt: Jahve skaper dem, gir hvert sitt oppholdssted og sin føde, viselig og vidunderlig: «Og Gud så at det var godt», 1. Mos. 1. kap. 21, 25, 30. Han fører senere, da det første menneske er skapt, alle markens dyr og alle himmelens fugler hen til det for å se hva det — Adam — vilde kalle ethvert av dem, 1. Mos. 2. kap. 19. Han tillater mørkets fyrste å nærme seg mennesket i en slanges skikkelse. Så kom de dager da Herren så at menneskenes ondskap var stor på jorden, så stor at Han besluttet å utrydde dem — «Gud så jorden, og se, den var fordervet, ti alt kjød hadde fordervet sin veg på jorden», 1. Mos. kap. 6, 5, 12. Heller ikke dyrene ble spart for ødeleggelsen som de dog var helt uansvarlig for — aldeles uskyldige måtte de gå i døden sammen med menneskene. E. Mos. kap. 7, 21, 23. Det peker hen på en soldaritet, innsett av Jahve selv og følgelig også på menneskenes store ansvar like overfor sine «små brødre».

Da Noah etter syndfloden gikk ut av arken og de tiloversblevne dyr med ham, opprettet Gud sin evige pakt ikke bare med Noah og hans sønner, men også med alt kjød (dyr og fugler og kveg blir uttrykkelig nevnt) 1. Mos. kap. 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17. I annen Mosebok fortelles om hvorledes også dyrene måtte lide med menneskene under de landplager som Herren sendte over Egypten: Vannet som ble til blod så fiskene døde, kvegpesten, hagl og ild som nedslø både mennesker og dyr, 2. Mos. kap. 7, 17—21, kap. 9, 6. Fra Sinai hvor Gud under jordskjelv og torden vilde innprente sitt folk syndens vederstyggelighet, lød også budet om at den kunde sones ved blod, blodet av uskyldige dyr som måtte ofres for menneskenes misgjerninger. Uttrykket «lydeløst lam» blir atter og atter brukt i denne forbindelse, likesom det blir gitt strenge påbud om at offerdyr skal være feilfrie — de beste blant dyrene måtte altså gi sitt liv for sine store brødre.

Overalt hvor Jahve nevner dyr, skjer det alltid med nænsom omhu, som f. eks. det merkelige sted i 2. Mos. kap. 23, 19 og 5. Mos. 14, 21: «Du skal ikke koke en killing i dens moders melk.» At dette bud siden ble lagt til grunn for jødene forbud om aldri å tilberede kjøtt med melk eller smør er en sak for seg. Forbudet ble forresten ytterst vanskelig å gjennomføre. — Jahves ord her synes å peke på at også slektskapet mellom dyr skal respekteres. Hvis kjøttet ble tilberedt med melk, kunde man ikke være sikker på at den ikke stammet fra mor til den slaktede killing, og dette vilde selv blant dyr være utilbørlig. Jahve talte jo til et folk hvor hver familie som regel hadde sine egne dyr. — Videre befaler Han: «Du skal ikke pløye med en okse og et asen sammen, 5. Mos. kap. 22, 10 og i kap. 24, 4: Du skal ikke binde munnen til på en okse som tersker. Oksen og asenet må ikke brukes i de samme spann da deres krefter ikke er like store, oksen skal iallfall under sitt tunge terskearbeid kunne få dra ånden uhindret likesom den også skal ha både rett og frihet til å kunne ta seg en munnfull.»

Da giftige slanger på Guds bud drepte blant folket for dets ulydighets skyld, oppreiste Moses etter Guds befaling en kobberslange på en stang i leiren; hver som så hen på den, ble i live.

Det kunde være fristende å gå nærmere inn på for-

tellingen om Bileam og hans asen, 4. Mos. kap. 22; her skal bare nevnes at det var aseninnen, det umælende dyr, tilmed et av den sort som gjennom alle tider er blitt hånet for sin uhjelpelige dumhet, det var hun som først fikk øye på Herrens engel og i ærbødighet vek til side mens mennesket på hennes rygg ingen ting fornam, bare slo løs i blindt raseri. Så opplot Herren aseninnens munn — Bileam må ta imot fornuft av sitt «ufornuftige» dyr før han endelig får sine øyne opplatt. Der står nemlig at da aseninnen hadde talt til ham, da opplot Herren Bileams øyne så han fikk se engelen — om Herrens engel også først hadde opplatt aseninnens øyne, sier skriften intet om, den sier bare kort og godt: «Aseninnen så Herrens engel stå ved veggen med draget sverd.»

Profeten Jonas' bok forteller den kjente historie om hvalfisken som på Herrens bud huset Jonas tre dager og tre netter. Da han atter uskadt stod på land, og Herren atter befalte ham å gå til Ninive, gikk han riktignok og utførte sitt verv, men ble som enhver vil huske, harm fordi Herren lot den busk visne som hadde gitt profeten en meget påkrevd skygge og sving. Da er det det lyder alvorsfullt fra Jahves munn: «— — — og jeg skulde ikke ynkes over Ninive, den store stad, i hvilken der er mer enn tolv ganger titusen mennesker som ikke kjenner forskjell mellom høgre og venstre, og mange dyr», Jonas, kap. 4, 11.

Man kunde kanskje innvende at Jahves omsorg for dyrene ikke alltid kom til syne når det gjaldt Israels forhold til de omboende hedningefolk. Dem befalte Han jo gang på gang Israel å utrydde, og det så ettertrykkelig, at også deres dyr skulde drepes, slik som det f. eks. berettes i 1. Samuel, kap. 15, 3. Men bortsett fra at Jahve gjennom dette vilde lære sitt folk å forstå hvor vederstyggelig og alt gjennomtrengende synden var så at endog dyrene måtte utsettes, er visstnok også her solidaritetstanken den framherskende: Hva det ansvarlige menneske forsynder seg med, må det sakesløse dyr betale for.

Der kunde selvfølgelig i denne forbindelse være meget mer å hente fram om dyrene fra det gamle testamente. Hva her er nevnt vil muligens være nok til å peke på hvorledes Gud fra de eldste tider har villet lære mennesket både å respektere og stille vel med sine «små brødre».

Opprinnelsen til juletreet.

I de fleste europeiske land danner juletreet julefestens midtpunkt. Rundt om juletreet samler gammel og ung seg, det opptar hele familiens interesse fra bestemor i stolen til smårollingen som må løftes opp for at han kan se.

Hvor stammer i grunnen juletreet fra og hvorfor flytter vi et tre midt på svarte vinteren inn i stuene våre?

Opprinnelsen til denne skikk er meget gåtefull og går langt utover kristendommens grenser. Vi kjenner bruken av et tre fra Egyptens oldtid, den gang da Tutankkamen levde og vi vet at denne skikk ble brukt ved de romerske nyårsfester, de såaklte tarunalier. Der ble brakt et tre inn i det rom hvor festen holdtes. På treet som stod midt på gulvet ble der hengt gaver og barna danset omkring det. Den jodiske lovsalfest gikk litt i samme retning. Alle disse fester er fruktbarhetsfester. Det nye år ønskes velkommen med et livssymbol, et grønt tre som holder sin farge midt om vinteren.

Så kom kristendommen, men først i det 12. århundre kan først finne kilder til at et juletre ble symbolet på selve julen. I Frankrike vet man fra et gammelt skrift at en jul ble der satt inn i stuen et grønt tre med brennende lys og

Auskårne grener —

Av Sven Damsholt.

*Auskårne grener i en gammel mugge —
et stykke rein natur satt bort i vann,
av kloke hender fjernet fra sin stamme
og plantet om — i menneskeforstand.*

*Hvor lenge kan de stå, de vakre grener
med vårens liv i grønne knoppers skjell
og strekke dem troskyldig opp mot solen —
i tro: å åpne dem mot solens veld?*

*Med jubel brer de ut de lyse blader —
en framtid rik på håp og dristig mot —
fordi de ikke vet at dypt der nede
er grenen hoggd og adskilt fra sin rot.*

*De tenker seg med glede sette blomster,
på Herrens ord en gang å bare frukt,
fordi de tror å eie kraft fra stammen,
og vet ei at den da for lengst er brukt.*

*Men når de suge vil av svunne slekter
vil de få merke kraften tape og
bli svakere og tynnet ut med intet
som fra et bunnløst sted, en bunnløs veg.*

*Bestendig mer og mer lik bleke skygger
de stivner svart og som en opprakt arm:
et vitne om det tre som selv er livet,
det liv de ikke lenger har i barm.*

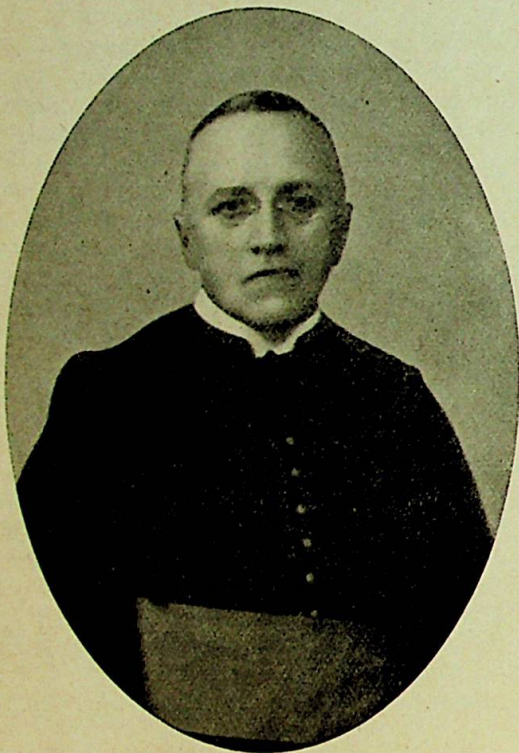
*Hvor lenge vil de stå der, kristne grener
et modertre, en livets rot for kort,
i fire hundre år å blomstre, bare
for i de neste sekler å dø bort?*

bildet av et nakent Jesus-barn i toppen. Etter hvert ble no særlig granen tatt i bruk som juletre og i det 16. århundre kom det til Tyskland fra Elsass, men først i begynnelsen av av det 18. århundre kom det til Norden. Først fra Holstein hvor embetsfamiliene feiret jul med juletre, så til Danmark, Sverige og til sist til Norge. Fra Skandinavia gikk skikken over til Amerika. Det var det utflyttede Norden som tok med seg sine heimlands skikker over Blåmyra og utover hele den nordiske verden. I U.S.A. feirer man no jul med juletreet.

I det konservative England har juletreet vanskelig fått innpass. Der er kristtorn og misteltein så inngrodd at selv prins Albert, dronning Victorias mann, oppgav å innføre julegranen. Han var tysker og tok med seg sitt heimlands skikk, men utover hoffets grenser nådde juletreet aldri.

I Norge nevnes juletreet nærmere midten av det 19. århundre, for den tid meget sjelden her i landet. I Telemarken brukte man ved juletider å bringe en rogn med rot inn i stuen. Der ble den plantet i et hjørne. De fleste stuer der hadde enno jordgulv. Rognen slo snart rotter og grenene skjøt kvist. Av disse kunde man no ta varsel i det nye år. I Trondelagen brukte man før juletreet kom i bruk å pynte stuen med grankvister og legge hakket ener på gulvet, en skikk som enno brukes mange steder i vårt land. I stallen

Monsignore
dr. Karl Otto Kjelstrup 70 år



*«Din høyeste lykke og lengsel
var Kirken i framgang å se»,*

disse ord som monsignore Kjelstrup har skrevet i sin salme til St. Eystein, høver fullt ut som vår hilsen til ham selv på 70 års-dagen den 27. desbr. Siden han som ung student ved Kongelig Fredriks universitet for 50 år siden gikk over til den katolske Kirke, har moderkirkens framgang og trivsel i fedrelandet tatt hele hans tanke og kjærlighet, hans liv og virke. Og han kan da

satte man også opp kvister i bryene som sikkert er et gammelt fruktbarhetstegn.

Som så mange andre gåtefulle opprinnelser har også jule-treet sin legende: Engang for meget lenge siden sendte Gud tre av sine engler ned til jorden for å gi menneskene et juletre. Det var troens, håpets og kjærlighetens engler som drog av sted. På vegen talte de om hvilket tre de skulde velge, og troens engel vilde ha et tre som strakte seg mot himmelen og helst viste korsets tegn. Håpets engel ønsket et tre som kunde gi et vitnesbyrd om evigheten og da måtte det ha en farge som var den samme både vinter og sommer. Kjærlighetens engel som hadde omsorg for alt levende både lite og stort vilde velge et tre som kunde gi vern og rede til små-fuglene.

De lette lenge og endelig fikk de øye på en gran og de ble enige om å gi granen prisen som juletre for menneskene. Stammen var rank og tøyde seg opp mot himmelen. På alle sine grener bar den korsets tegn, ti alle barnålene var satt sammen i et kors. Den evige grønne farge holdt seg selv om vinteren var aldri så streng.

Og Gud gav granen til juletre for menneskene og så lenge det feires jul vil granen eller furuen som også brukes på mange steder bli festens midtpunkt.

også se tilbake på et rikt virke fra hin 2. juni 1901 da han ble prestevigslet i St. Olavskirken i Oslo av biskop Fallize, som den første nordmann vigslet i heimlandet etter kirkeomveltningen.

Prestestudiet hadde han fullført i Propagandakollegiet og ved Atheneum Urbanum i Roma, og til den evige stad har han siden vært uløselig knyttet med takknemlighetens og kjærlighetens bånd. Ve den som i hans nærvær vilde si noe ufordelaktig om Roma! Da våknet Kirkens stridsmann til vern om det største og helligste en katolikk kjenner på jorden: Byen med Peters bispestol, byen kåret av Gud til frelsesmisjon for hele verden.

Sitt første virke som prest fikk mgr. Kjelstrup i St. Olavs menighet i Oslo fra 1901—1911, dels som lærer ved gutteskolen, dels som redaktør av «St. Olav» (1907—1911). I denne tiden grunnla han O.K.Y., og søkte også å skape samband mellom den katolske ungdom utover landet gjennom vårt første ungdomsblad «Samhold», et lite stencilert blad som han både var redaktør, tegner, setter og ekspeditør for. En beundringsverdig energi ligger bak dette tiltaket. Hele bladet er håndskrevet med mgr. Kjelstrups nitide skrift, illustrert med hans egne tegninger, og så mangfoldiggjort med den tids primitive hjelpemidler.

I 1911 flyttet mgr. Kjelstrup til Arendal og tok fatt på å bygge opp en menighet der. To katolikker var alt han hadde å bygge på. En blomstrende menighet med både skole og virksomt foreningsliv kunde han 10 år senere gi over til sin etterfølger, da han selv ble kalt til Oslo for atter å virke som redaktør for «St. Olav» og lærer ved gutteskolen. I 1923 ble han så utnevnt til sokneprest ved siden av sitt arbeid med bladet og en utstrakt konvertittundervisning og foredragsvirksomhet både rundt om i menighetene og i Folkeakademiene. Samtidig var han også norsk redaktør i det fellesnordiske tidsskrift «Credo».

Ikke å undres over at helsen sviktet, så han året etter måtte reise til Hamar. Her grunnla han for annen gang en ny menighet, med bare to familier å bygge på. Men det vokste der mgr. Kjelstrup sådde, så Hamar hadde en menighet i vekst med livlig foreningsliv da monsignore i 1931 atter måtte overta stillingen som sokneprest i St. Olavskirken i Oslo. En kortere tid hadde han da også virket i Molde.

Lenge skulde han ikke få være i ro i Oslo. Nye oppgaver kalte på hans energi og erfaring. I 1934 ble mgr. Kjelstrup sendt til Kristiansand, som var blitt uten sokneprest. Også her fikk han et rikt virke til han i 1940 ble avløst av pater Boers. Til sykdommen som i mange år hadde vært et tungt kors å bære, kom no også en plagsom øyenlidelse, som truet med å gjøre ham blinn. Like fullt overtok han stillingen som rektor ved Vår Frue Villa, og her la han siste hånd på sitt livsverk: «Norvegia Catholica», Kirkens historie i Norge etter gjenreisningen i 1844. Sykdommen kunde tyngre ham, men ikke ta fra ham den seige energi og den levende interesse og vilje til innsats for Kirkens framgang. De siste par år har derfor mgr. Kjelstrup atter virket i sin gamle, elskede menighet i Arendal til hjelp og glede både for sokneprest og menighet. Der feirer han også hedersdagen, og mange varme ønsker, mange takkens tanker vil finne

Sigrid Øde 70 år.

En hver som kjenner frøken Øde og hennes ustanselige virke for andre vil neppe kunne tenke seg at dette vitale og utrettelige menneske fyller 70 år 4. januar. Men det er et faktum — og det et faktum som vil gi mange kjærkommen høve til å få sagt henne t a k k! selv om ord alltid vil synes fattige i forhold til det som vi alle har å takke Sigrid Øde for. Hun rekker jo fram der vi ikke evner, fordi vi er så opptatt hver med vårt at vi ofte ikke kan gi vår neste synlige beviser på vår kristne medkjensle — vår tid og våre krefter strekker ikke til hvor gjerne vi så enn vil. Da er det vi kan ty til frøken Ødes alltid redbonne hjelpsomhet. Hva vi gir til henne formidler hun videre ut i vår menighetspleie, og hjelper oss derved til å oppfylle nestekjærlighetens store bud — er det ikke den største tjeneste det ene menneske kan vise det andre?

Sigrid Øde har bedt så vakkert om at vi ikke vilde skrive om henne. Vi har syntes det var uriktig av oss ikke å gjøre det — en må gi a n d r e lov til også å vise sin kjærlighet og takknemmelighet når en får en slik anledning! men vi skal føye henne for så vidt som vi ikke skal skrive noe om hennes personlige data. Det er også overflødig. Hun hører til de mennesker hvor om skriften sier — «deres gjerninger skal tale for dem» — og vi vet alle hva disse gjerninger er som vår kjære menighetssøster utøver. Derfor vil vi også no bare ønske henne det beste vi kan og det beste hun vet: Må Guds velsignelse fram over som hittil hvile over henne og hennes ferd som den i sannhet ekte Herrens tjener hun er! —

vegen dit ned den dagen fra hele det katolske Norge og fra trosfeller utenlands.

Utenom sitt virke som redaktør av «St. Olav» og medredaktør i «Credo» har mgr. Kjelstrup ofte forsvart Kirkens sak i dagspressen og i våre forskjellige norske tidsskrifter. Hans små brosjyrer, dels omarbeidet etter svensk, dels egne originale arbeider, er vel kjent, bønnboken «Benedicamus Domino» og salmeboken «Cantemus Domino» er hans verk, og de er kommet ut i opplag på opplag. Sangboken for helg og heim er stadig i bruk i våre foreninger. Av hans rike lyriske produksjon vil salmer som «Vi elsker vår Kirke den gamle» og «Kom, Gud Helligånd» alltid høre til de klassiske. I tilgift til alt dette har mgr. Kjelstrup også funnet tid til å utgi som Katolsk Katekismus den undervisning han har gitt sine tallrike konvertitter, samtidig har han maktet å holde vedlike en utstrakt korrespondanse både med sine konvertitter, tidligere soknebarn og andre trosfeller i inn- og utland. Alt vitner om energi, men framfor alt om en brennende kjærlighet til Kirken, en virksom iver for å gjøre den kjent og kjær for alle.

Gud lønne ham rikelig for hans trofaste virke og gi ham en lys livsaften med enno mer signing over arbeidet for moderkirkens sak.

Ad multos annos!

Konvertitt.



Søster Margrethe Marie 70 år

Mange er sikkert de — i inn- og utland — som, når de hører at St. Josephssøster, Sr. Margrethe Marie, på St. Josephs Institutt i Oslo den 6. januar fyller 70 år, sender henne taknemlige tanker og hjertelige ønsker for alt hun fikk være og bety for dem.

Til dem slutter vi oss også, og frambærer for henne våre beste gratulasjoner og ønsker for årene som Gud enno måtte skjenke henne, at de fortsatt må bli til daglig fremme av kjærlighetens til Jesu Hjerter og Kristi kirkes vekst og trivsel i vårt land.

Dette vet vi er denne ærverdige ordenssøsters egne helligste ønsker. Det er og har alltid vært — ved siden av tanken på den personlige fullkommengjøring på grunnlag av de klosterlige løfter — de tydelige og merkbare kjennemerker på hennes livsbane, fra hun før århundreskiftet som ung pike, Agnes Krohn (fra Bergen), trådte inn i klosteret og avla de evige løfter den 14. juni 1901 til hun etter virke som lærerinne og senere novisemester som den første norske ble betrodd det ansvarsfulle verv som priorinne først i Porsgrunn (1917—1919), dernest i Halden 1919—1926) og så i Drammen (1926—1932). I løpet av disse årene og inntil sin hederskronede 70 års-dag har Sr. Margrethe Marie skjenket den katolske leseverden i Norge og Danmark en rekke små andaktsbøker, foruten et par bøker av populær kirkehistorisk art, som alle sammen har imøtekommet praktiske behov. I en lang årrekke har hun dessuten vært en ivrig medarbeider og «Norgesapostel» for det danske tidsskrift «Jesu Hjertes Budbringer». Som en av stifterne og som sekretær i hittil over 18 år av St. Eysteinsforb. — bønnforbundet for norske kall til prester og ordensfolk — har hun ved sin utrettelige iver skaffet dette forbund

de aller fleste av dets 5397 innskrevne medlemmer fra alle verdens kanter. Slik kan hele hennes virke med en viss rett karakteriseres som et bønnens og pennens apostolat, som har gitt og vil gi gode frukter. Og enda kommer hertil mange års personlig og oppofrende interesse for katolsk foreningsliv. Det kunde nok de eldste medlemmer av St. Elisabethkongregasjonen, utgått av den tidligere Mødreforening, skrive fyldigere om. Og de mange, mange kjærlighetstjenester overfor enkeltpersoner som enten søkte hennes råd og trøst og mottok sin første katolsk undervisning hos henne, eller som hun selv besøkte i menighetene i lange tider før vår menighetspleie hadde fått noen fastere form, om dette alt sammen — likesom om alle de kjære ordenssøstres virke blant oss — er vel dette det retteste å si: Gud vet det. Og det er nok.

A. S.



Pastor Theodor Burkard.

Fra Sverige kommer meddelelse om at pastor *Theodor Burkard* er avgått ved døden fredag 8. desember. Et slagtilfelle ramte ham i Vadstena, hvor han i den senere tid hadde sitt virke og hvor han også ble begravd 12. des.

Som mange norske katolikker vil erindre, oppholdt pastor Burkard seg en tid her i landet hvor han vant seg venner blant alle dem som han kom i berøring med. Han var i en sjelden grad kunnskapsrik og stilte gjerne sin viten til disposisjon, og hans innholdsrike og bevegde liv hadde gitt ham en vidsynt forståelse for tilværelsens mange vanskelige problemer hvormed han hjalp andre bli rette når de søkte ham. Alle som kjente ham vil derfor med takk minnes ham i sine bønner. R. I. P.

Bokanmeldelse:

Bibelkunnskap 1—4—5. Katolska Bokförlaget, Stockholm. 1944.

BIBELKUNNSKAP heter en serie småhefter på 30—40 sider hver som Katolska Bokförlaget i Stockholm nylig har sendt ut. Foreløbig foreligger nr. 1 som er Pavens nye Bibelenycyklika i fortreffelig svensk oversettelse, nr. 4 som er en populær og solid liten studie over «Nya Testamentets Skriftsamling. Dess historia och egenart» av kyrkoherde R. Wehner samt nr. 5 som bærer tittel — «Nya Testamentets Grundtext genom seklerna» og er av samme forfatter. Videre bebudes 2 hefter om Det gamle Testamentes skrifter.

Strengt saklige og å jour med de nyeste forskningsresultater som disse småheftene synes å være, har de sikkert sin betydelige misjon i det protestaniske Norden, med den her så alminnelige overbetoning av Skriften som trosgrunnlag. De stiller de hellige bøker inn i deres rette perspektiv som ledd i en flersidig åpenbaring, og skaper en sunn ærefrykt for fortolkningens vanskelige kunst.

Det smakfulle og enkle utstyret samt den sympatiske typografi vil sikkert bidra til deres vide og fortjente utbredelse.

G. W. R.-M.

Wilhelm Hünermann: «De bandlystes Prest, Fader Damian de Veuster. Til dansk ved Vera de Journal. (Pauluskredsen. Sankt Ansgars Forlag.)

En beretning i romanform om en av nutidens største helter, presten Damian de Veuster eller fader Damian som han alltid kaltes, som drevet av hellig misjonsnidkjærhet tok vel det tyngste av alle misjonsarbeider opp: virket blant de spedalske på øya Molokai i Stillehavet, hvor Hawais regjering hadde opprettet en koloni for dem som ble angrepet av denne den frykteligste av alle sykdommer og uten barmhjertighet tranporterte alle smittede dertil — uten i øvrig å ta seg det minste av hvordan de der skulde opprettholde livet. Det var derfor en umenneskelig tilværelse disse stakkars vesener måtte utholde, til den flamske pater Damian etter megen motstand og endeløse forhandlinger fikk tillatelse til å bosette seg blant dem. I løpet av relativ få år gjorde han praktisk talt underverker i retning av organisasjon blant de spedalske, hvis liv i løpet av denne tiden på ny antok former av et samfunn for mennesker. Men han betalte en dyr pris: han ble selv smittet og døde blant de utstøtte som en av dem — men til gjengjeld velsignet og æret. En helgen av gavn om enn ikke enno av navn.

En kan diskutere om det er rett og riktig å gi beretningen om et slikt liv *romanform* — om det ikke svekker faktaenes i seg selv så spennende og sublime karakter å tilsette dem tildiktete biomstendigheter, setninger og samtaler, hvis *innhold* vel nok kan være ekte, men hvis *form* i følge sakens natur må være konstruert. En nøktern framstilling av fader Damian vil alltid i kraft av sin realitet virke gripende — en *roman* om dette emne er ikke fri for å være noe usmakelig, dens kvalitet i seg selv uførtalt. Det skal også med en gang være sagt at som kunstverk er Hünermanns bok fremragende innenfor sin genre, likesom den selvfølgelig er god, sunn og interessant lesning. Det er bare selve dens prinsipp som kan diskuteres og som det til en vis grad bør tas avstand fra. Det er områder i livet, hvis sannhet er så sublim at diktning bør holde seg fra dem. Fader Damians liv er et slikt.

E. D.-V.

Georges Bernanos: «En katolsk Præsts Dagbog.» Til dansk ved cand. mag. Ellen Nielsen. (Nyt Nordisk Forlag. Arnold Busck.)

I 1936 utkom «Journal d'un curé de campagne», og vakte med en gang oppmerksomhet. Det er en landsbyprests dagbok — en prest som føler seg forlatt både av Gud og mennesker, men dog holder ut med usvikelig troskap der han er satt og som derfor nesten uten han selv vet av det, blir til trøst og støtte for de ulykkelige, svake, feilende, søkende og kjempende mennesker om ham. Nettopp fordi han selv er en av disse kan han hjelpe — nettopp fordi han føler seg berøvet all overnaturlig støtte, kan han hjelpe andre på deres tunge livsveg — tung fordi den er bunden til ting og forhold som bare er av denne verden. Hele dagboken er en forlatthetens apoteose, men en forlatthet av samme art som Kristus på korset da han ropte sitt: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» Også landsbypresten hører i sin forlatthet aldri opp med å rope ut fra den dypeste tro: «min Gud, min Gud.....» og derfor kan han trass i et tilsynelatende bunnulykkelig liv dø med de ord på sine lepper. «Hva gjør det? Alt er nåde.»

En *smertelig* — *skjann* og *gripende* — *sann* og derfor helt igjennom *god* bok!

E. D.-V.

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg.

Thronsen & Co. Boktrykkeri, Bernh. Getz gt. 3 - Oslo

